üstlerini de dolaşan çok uzun bir vakfiye kitâbesi vardır. Bugünkü minaresi, 1262'de (1846) Musul Valisi Gürcü Mehmed Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Enine gelişen ana mekânının ortasında tromplu mihrap önü kubbesi, iki yana doğru, sivri beşik tonozlarla ikişer nef halinde açılır. Avludan ana mekâna, yan yana üç giriş kapısı bulunur. Avlunun doğusundaki giriş cümle kapısı olup Mardin'de en iyi korunmuş olanlardandır. Batı girişi basittir. Avlunun kuzeyinde selsebilli bir eyvan eski geleneği yaşatır. Avlunun kuzey kanadı kesme taş pâyelere oturtulmuş sivri kemerlerle açılan çapraz tonozlarla örtülüdür. Doğu ve batı kanatlarında iki kat halinde medrese bölümü yer alır. 1968 yılında avluda önemli değişiklikler yapılmış, kuzey kanadı da duvarla örülerek odalar haline getirilmiştir. Geç döneme ait minberi ağaç işçiliği ve dilimli köşk kubbesiyle dikkati çeker.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâtip Ferdi, *Mardin Artukluları Tarihi*, İstanbul 1939, s. 47; Albert Gabriel, *Voyages Archéologiques dans la Turquie Orientale*, Paris 1940, s. 26; Ara Altun, *Mardin'de Türk Devri Mimarisi*, İstanbul 1971, s. 46; a.mlf., *Anadolu'da Artuklu Devri Türk Mimarisinin Gelişmesi*, İstanbul 1978, s. 100.

 ARA ALTUN

ABDÜLLATİF EFENDİ, Sütçüzâde

(ö. 1099/1688)

Mûsikişinas, mutasavvıf-şair.

Meşhur mûsikişinas Sütçüzâde Îsâ Efendi'nin (ö. 1037/1627) oğludur. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Safâyî, *Tezkire*'sinde onu Ali ismiyle anmaktadır. Hayatının büyük bir kısmını İstanbul'da geçirdi. Gençlik yıllarında Halvetiyye şeyhlerinden Ümmîsinanzâde Hasan Efendi'ye intisap etti ve onun hizmetinde bulundu. Bu sebepten Ümmîsinan Hâfızı diye tanınmıştır. Bütün bunlardan, hayatını tekke ve zâviyelerde geçirdiği anlaşılmaktadır. 1688'de çıktığı hac yolculuğunda, bu vazifeyi ifa edemeden Kahire'de vefat etti ve orada defnedildi.

Abdüllatif Efendi'nin tasavvufî şiirleri, onun sanat kudretini ortaya koymaktadır. Şiirlerinde Hâfız mahlasını kullanmıştır. Ayvansarâyî, *Vefeyât*'ında onun bir divanı olduğunu söylüyorsa da nüshasına bugüne kadar rastlanmamıştır. Ayrıca o, zamanın önemli mûsikişinasları arasında yer almış, özellikle kendi şiirlerine yaptığı bestelerle ün kazanmıştır. Mûsikideki ilk hocasının babası olduğu söylenmektedir. Çeşitli el yazması güfte mecmualarında Ümmîsinan Hâfızı adına kayıtlı pek çok eserine rastlanıyorsa da bunlardan hiçbirinin notası günümüze ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Safâyî, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 112, vr. 59ᵇ-60ᵃ; Sâlim, *Tezkire*, İstanbul 1315, s. 214-215; Ayvansarâyî, *Vefeyât-ı Selâtîn*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1375, vr. 20ᵃ; Mehmed Şükrî, *Silsilenâme*, Hacı Selim Ağa Ktp., Hüdâyî, nr. 1098, vr. 24ᵃ; *Sicill-i Osmânî*, III, 360; S. Nüzhet Ergun, *Antoloji*, İstanbul 1942, I, 43-44; *İst.A*, I, 124.

 NURİ ÖZCAN

ABDÜLLATİF HARPÛTÎ

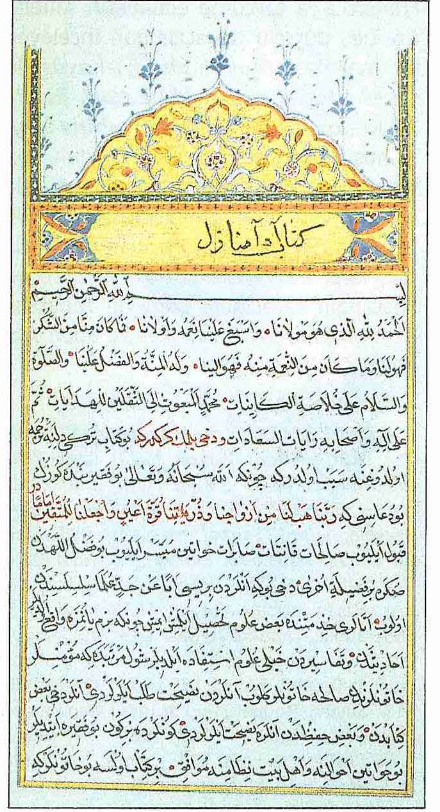
(عبد اللطيف حربوطى)

(bk. HARPÛTÎ, Abdüllatif).

ABDÜLLATİF KARAMÂNÎ

Türk ahlâkçısı.

Fakih Karamânî, Kara Abdüllatif ve Siyahser lakaplarıyla da bilinmektedir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Aile ahlâkına dair esasları anlatan meşhur Türkçe eseri *Âdâbü'l-menâzil*'in ketebe kayıtlarına dayanarak (Süleymaniye Ktp., Hüseyin Paşa, nr. 290 nüshasının ketebesi 985 [1577] tarihlidir), onun XVI. yüzyılda yaşamış olduğunu söylemek mümkündür. Kendisine hayırlı bir eş ve sâlih evlât nasip etmesi için Allah'a yaptığı duanın kabul edilmiş olduğunu *Âdâbü'l-menâzil*'in mukaddimesinde belirten müellif, ulemâ ailesine mensup eşinin zaman zaman evine gelen misafir hanımları gücü nisbetinde irşada çalıştığını, ancak onun özellikle kadınlara hitap eden ve hayatın her safhasında kendileri için gerekli bilgileri ihtiva eden müstakil bir eserin bulunmayışından şikâyet ettiğini kaydeder. Abdüllatif bu yakınmayı haklı bulduğunu ve bu konudaki boşluğu doldurmak amacıyla pek çok kaynaktan faydalanarak *Âdâbü'l-menâzil*'i kaleme aldığını söyler. Bu eserde seçkin bir ev kadınının vasıfları, eşler arasındaki karşılıklı hak ve vazifeler, aile fertlerinin rahatlıkla barınabilmeleri, ayrıca ailede ahlâk ve edep kurallarının yaşatılabilmesi için bir evde bulunması gerekli maddî şartlar ile ebeveyn-evlât münasebetleri ve hocalara saygı gibi pedagojik konular işlenmektedir. Eserin bulunabilen yazma nüshaları, İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 199, 2717, 7161, 7181, 7201), Süleymaniye (Hacı Mahmud Efendi, nr. 1564; Pertevniyal, nr. 449) ve Nuruosmaniye (nr. 2269) kütüphanelerindedir.

Abdüllatif Karamânî'nin *Âdâbü'l-menâzil* adlı eserinin ilk sayfası (Nuruosmaniye Ktp., nr. 2269, vr. 1ᵇ)

Abdüllatif'in kaynaklarda adı geçen ve bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde (Esad Efendi, nr. 1722) bulunan diğer bir eseri de *Mi'râcü'l-müştâkīn ve minhâcü'l-müttakīn* adını taşır. Müellif bu eserinde, seyrü sülûk esnasında aşılması gereken mânevî menzil ve makamları, klasik tasavvuf kaynaklarında yer alan **usûl-i aşere*** tasnifi içinde incelemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Keşfü'z-zunûn, II, 1738; *Hediyyetü'l-ʿârifîn*, I, 618; *Osmanlı Müellifleri*, I, 130; M. Ali Aynî, *Türk Ahlâkçıları*, İstanbul 1939, s. 175-204; A. Sırrı Levend, "Ümmet Çağında Ahlâk Kitaplarımız", *TDAY Belleten*, Ankara 1964, s. 101.

 HÜSAMEDDİN ERDEM